

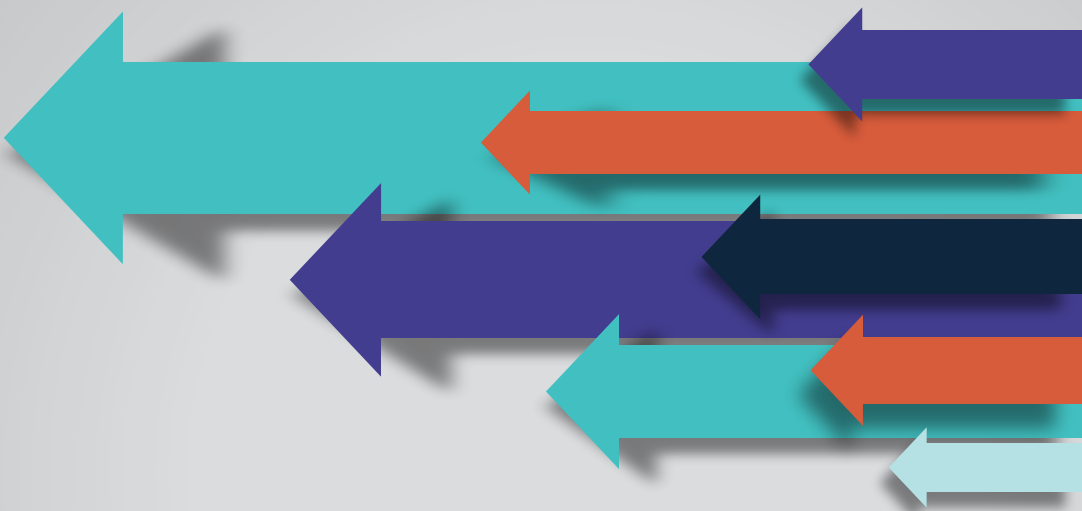
Finansira
Evropska Unija

UNIVERZITET ZA POSLOVNI
INŽENJERING I MENADŽMENT

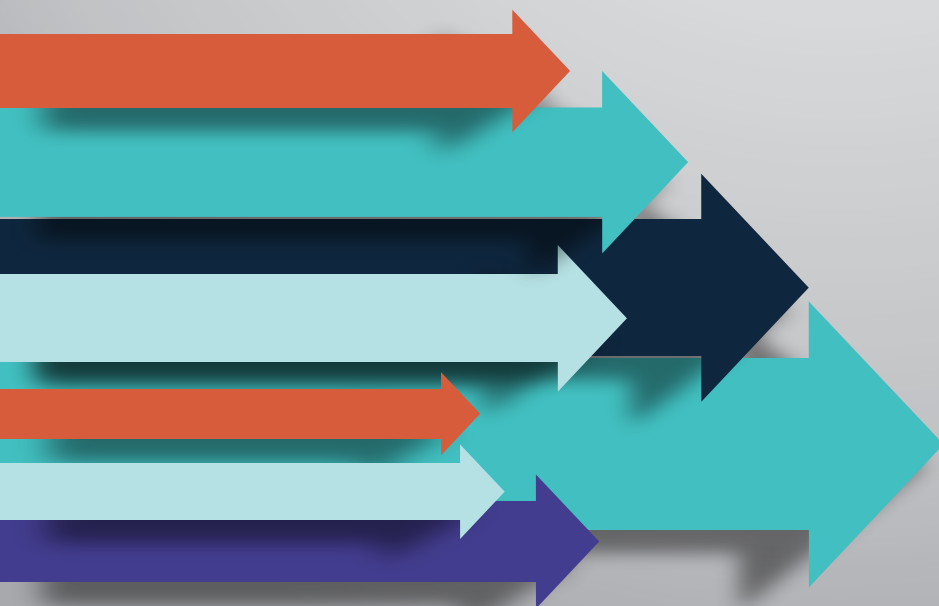

ASOCIJACIJA ZA DEMOKRATSKE INICIJATIVE
SARAJEVO

SMJERNICE

**ZA POSTUPANJE POLICIJE PRILIKOM
ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA**

3

IMPRESSUM

Izdavač:	Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment Pravni fakultet u Lukavici Asocijacija za demokratske inicijative
Glavni i odgovorni urednik:	Dragan MITROVIĆ
Autor:	Dr Mladen JELIČIĆ
Lektor:	Mladena KRAJIŠNIK
Prevodilac:	Mladena KRAJIŠNIK
Tehnički urednik:	Zvezdan ŠEHOVAC
Adresa uredništva:	Istočno Sarajevo, Spasovdanska 22 Telefon: 00 387 57 334 422 www.pravnifakultet.edu.ba E-mail: casopis@pravnifakultet.edu.ba
Tiraž:	300 primjeraka
Štampa:	Ermex d.o.o. Istočno Sarajevo

Ove smjernice objavljene su u okviru projekta "Doprinos akademske zajednice zaštiti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini" koji finansira Evropska unija.

Sadržaj ovih smjernica ne odražava nužno stavove Evropske unije u implementaciji projekta

SADRŽAJ

NAPOMENA AUTORA	6
UVODNA RAZMATRANJA	10
1. POJAM I ZNAČAJ ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA	14
2. STRUKTURA PRAVNE NORME KAO OSNOV ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA	18
3. METODOLOGIJA ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA	22
3.1. Analiza činjenica konkretnog događaja do kojih se došlo operativnim radom	23
3.2. Identifikacija pravne norme i fokusiranje bitnih obilježja prekršaja iz pravne norme	23
3.2.1. Obilježja prekršaja koja se odnose na učinioca	24
3.2.2. Obilježja prekršaja koja se odnose na radnju izvršenja prekršaja	24
3.2.3. Obilježja prekršaja koja se odnose na posljedicu prekršaja i uzročnu vezu	26
3.2.4. Obilježja prekršaja koja se odnose na vrijeme izvršenja prekršaja	27
3.2.5. Obilježja prekršaja koja se odnose na mjesto izvršenja prekršaja	29
3.2.6. Obilježja prekršaja koja se odnose na uslove kažnjivosti, najčešće objektivni uslov inkriminacije	31
4. PRIMJERI METODOLOŠKOG PRISTUPA ČINJENIČNOJ IDENTIFIKACIJI PREKRŠAJA I VALJANOST TEKSTUALNOG OPISA	34
5. PRIMJERI NEPRAVILNE I PRAVILNE ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA	42
5.1. Sloboda mišljenja i izražavanja	43
5.2. Sloboda mirnog okupljanja	43
5.3. Sloboda kretanja	44
6. REZIME	46
7. ZAKLJUČAK	50
LITERATURA	52

NAPOMENA AUTORA

Publikacija koja se nalazi pred čitaocima predstavlja pokušaj autora da vještinu pravničkog rasuđivanja i primjene prava, ispoljenu kroz činjeničnu identifikaciju prekršaja, predstavi na suštinski i što jednostavniji način. Međutim, podrazumijeva se da policijski službenik pred kojim stoji zadatak sačinjavanja prekršajnog naloga ili zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka posjeduje osnovna pravnička znanja.

Ta znanja manifestuju se u više aspekata. Prije svega, kao vještina da se iz činjeničnog stanja konkretnog slučaja koje je utvrđeno operativnim radom donese zaključak o postojanju određenog prekršaja. Da bi to mogao učiniti, policijski službenik bi trebalo da poznaje pravne norme kojima se propisuju prekršaji kao kazneni delikti. On mora da zna da identifikuje pravnu normu koja se može primijeniti na konkretno činjenično stanje i uslove koje pravna norma nameće da bi se određeno ponašanje smatralo prekršajem. Sposobnost otkrivanja suštine i smisla pravne norme, tj. tumačenje pravne norme, uslov je za pravilnu činjeničnu identifikaciju prekršaja. Policijski službenik koji raspolaže podacima o konkretnom događaju treba da proceni da li utvrđene činjenice odgovaraju pravnim pojmovima i kategorijama koje pravna norma zahtijeva za postojanje prekršaja, odnosno, da li postoji podudarnost između činjeničnog stanja i pravnih obilježja prekršaja. Zaključak o ispunjenosti ovog uslova naziva se pravni silogizam. Nakon toga, policijski službenik bi trebalo da na adekvatan način sastavi tekstualni opis prekršaja. Pravno valjan činjenični opis prekršaja podrazumijeva definisanje vremena i mjesta izvršenja prekršaja, radnje izvršenja, posljedice i uzročne veze, kao i navođenje uslova kažnjivosti za pojedine prekršaje, najčešće objektivnog uslova inkriminacije, ali i pravilnu pravnu kvalifikaciju prekršaja. Svi pobrojani elementi tekstualnog opisa prekršaja nameću suštinski zahtjev – oni moraju da odgovaraju svim elementima koje pravna norma propisuje u biću prekršaja. Prekršaj mora biti opisan na način da sve ono što je navedeno u tekstualnom opisu čini jasnu, razumljivu i logičnu cjelinu iz koje se lako mogu uočiti svi elementi koji čine činjeničnu identifikaciju prekršaja.

Iz navedenih razloga, autor je prilikom obrade ove teme odabrao pristup da čitaoca postepeno uvodi u svijet pravničkih vještina i znanja. Nakon uvodnih razmatranja dato je kratko objašnjenje pojma i značaja činjenične identifikacije prekršaja, kako bi se stekao uvid o tome šta predstavlja razmatrani pojam. Zatim, ukazano je na strukturu pravne norme i izložena je metodologija činjenične identifikacije prekršaja, kao procesa koji se sastoji od nekoliko povezanih koraka koji proizilaze jedan iz drugog. Nakon toga, analizirani su praktični primjeri činjenične identifikacije prekršaja i ukazano na valjanost tekstualnog opisa, a dati su i primjeri nepravilne i pravilne činjenične identifikacije prekršaja iz oblasti prava na slobodu mišljenja i izražavanja, prava na mirno (javno) okupljanje i prava na slobodu kretanja. Posebno poglavlje pod nazivom „Rezime“ proizvod je težnje autora da se kompletan proces činjenične identifikacije prekršaja sagleda kroz ključne tačke svakog koraka, uz navođenje odgovarajućih pitanja koja služe kao podsjetnik o

tome da li je svaki korak pravilno sproveden.

Iako obim publikacije ne dozvoljava da se razmatrana problematika obradi detaljnije jer ipak se radi o smjernicama za postupanje, suština procesa činjenične identifikacije prekršaja može se sagledati kroz izloženi metodološki postupak, a ukazano je i na određene putokaze koji policijskim službenicima mogu biti dragocjen vodič u praksi. Razumijevanjem suštine navedenog procesa bitno će se unaprijediti znanje policijskih službenika i vještina činjenične identifikacije prekršaja.

dr Mladen Jeličić
naučni saradnik
sudija Prekršajnog suda u Šapcu

UVODNA RAZMATRANJA

Policija svoje mnogobrojne funkcije realizuje primjenom policijskih ovlašćenja. Pod policijskim ovlašćenjima podrazumijeva se pravo ovlašćenih službenih lica da preduzimaju određene operativno-taktičke i tehničke mjere, radnje i postupke pod uslovima i načinom predviđenim zakonskim i podzakonskim aktima.¹ Jedna od značajnijih funkcija policije jeste prekršajna funkcija.

U doktrini se ističe da je prekršajna funkcija policije skup poslova koji obuhvata sprečavanje i otkrivanje prekršaja, podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, kažnjavanje za određene prekršaje iz oblasti bezbjednosti, kao i pronalaženje i privođenje nadležnim organima njihovih učinilaca, s ciljem ostvarivanja najpovoljnijeg mogućeg stanja bezbjednosti.²

Ukazuje se da prekršajna funkcija policije ima tri bitna elementa. Prekršajni postupak zbog prekršaja utvrđenih zakonima i drugim propisima iz „oblasti unutrašnjih poslova“ pokreće se na zahtjev policije s obzirom na to da policija izvršava (primjenjuje) i vrši nadzor nad izvršavanjem tih zakona i drugih propisa. Zatim, prijedlog nadležnom sudu da se izvedu određeni dokazi podrazumijeva niz zadataka i poslova na prikupljanju i obradi svih raspoloživih dokaza i drugih podataka od značaja za vođenje i ishod postupka. Takođe, policija je u osnovi, iz istih razloga zakonom ovlašćena da u određenim slučajevima u toj oblasti izdaje prekršajne naloge i izriče novčane kazne za prekršaje za koje je propisana novčana kazna.³

Uzimajući u obzir predočene stavove doktrine ali i zakonsko regulisanje policijskog djelovanja u oblasti prekršaja, kao vrste kaznenih delikata, mišljenja smo da se prekršajna funkcija policije ispoljava u sljedećim modalitetima: 1) otkrivanje i rasvjetljavanje prekršaja; 2) kažnjavanje učinilaca prekršaja izdavanjem prekršajnog naloga; 3) samoinicijativno preduzimanje radnji na osnovu zakonskih ovlašćenja i postupanje po nalogima suda i 4) podnošenje i zastupanje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.⁴

Preduzimanjem poslova iz svoje nadležnosti, policija dolazi do saznanja o izvršenim prekršajima i njihovim učiniocima, na dva načina: otkrivanjem prekršaja od strane policijskih službenika ili na osnovu podnesene prijave o izvršenom prekršaju. Bez obzira na način saznanja o izvršenom prekršaju, policija je dužna da preduzme sve potrebne radnje radi rasvjetljavanja prekršaja. Ove radnje su izuzetno značajne za prekršajno procesuiranje učinioca prekršaja, a njihov kvalitet u velikoj mjeri određuje valjanost i dokaznu potkrepljenost izdatog prekršajnog naloga i zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Međutim, otkrivanje i rasvjetljavanje prekršaja je samo jedna od značajnih radnji koje preduzima policija. I najbolje sproveden operativni rad na terenu neće biti

1 Milojević, S. (2009). *Osnovi policijske taktike*. Beograd, str. 40.

2 Subošić, D. (2010). *Organizacija i poslovi policije*. Beograd, str. 98.

3 Miletić, S., Jugović, S. (2016). *Pravo unutrašnjih poslova*. Beograd, str. 70-71.

4 Jeličić, M. (2018a). *Prekršajna pravna funkcija policije*. Beograd, str. 50.

od koristi ako naredna faza u kojoj policija objektivizuje svoju prekršajnu funkciju nije adekvatno realizovana. Ta faza jeste procesuiranje učinioca prekršaja, a ona se ispoljava u dva modaliteta: kažnjavanje učinilaca prekršaja izdavanjem prekršajnog naloga i podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Obje navedene aktivnosti policije predstavljaju prelazak iz taktičko-operativnog djelovanja na terenu na polje pravničkih vještina.

Ključni segment koji određuje uspješnost procesuiranja učinilaca prekršaja jeste činjenična identifikacija prekršaja koja povezuje pravnu normu koja propisuje određeno ponašanje kao prekršaj i konkretan životni događaj.

1

POJAM I ZNAČAJ ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA

Činjenična identifikacija prekršaja⁵ je vremensko prostorna konkretizacija radnje izvršenja okrivljenog⁶ opisom pravno relevantnih činjenica. Propisanost prekršaja⁷ i prekršajnopravna svojstva djela⁸ su faktori koji svojom nivelacijom određuju egzistenciju razmatranog pojma. Pravnu valjanost činjenične identifikacije prekršaja interkauzalno uslovljavaju percepcija činjeničnih elemenata pravne norme, činjenice konkretnog slučaja i komplementarnost ova dva faktora, tj. sadržinska podudarnost činjeničnih elemenata pravne norme i činjenica konkretnog slučaja.⁹ Sadržinu definisanog pojma čine faktori koji ga određuju sa različitih aspekata. U pitanju su identifikacija subjekta prekršaja – okrivljenog, vremensko prostorna konkretizacija prekršaja, radnja izvršenja prekršaja sa uslovima kažnjivosti (objektivni uslov inkriminacije) i pravno relevantan opis prekršaja. Suština činjenične identifikacije prekršaja je pravno relevantno fokusiranje prekršaja. Ispoljava se u dva aspekta; prvi od njih je razgraničenje pravno relevantnih od pravno irelevantnih činjenica, a drugi – konkretizacija opisa prekršaja u izreci pravnog akta.

Univerzalna karakteristika analiziranog pojma jeste njegov procesni kvalitet. Naime, radi se o procesnoj pretpostavci za procesuiranje okrivljenog.¹⁰ S tim u vezi, činjenična identifikacija prekršaja predstavlja i predmet dokazivanja u prekršajnom postupku. Činjenična identifikacija prekršaja nije fiksna kategorija – postoji mogućnost njene modifikacije, od strane ovlašćenih tužilaca¹¹ i suda. Na kraju, ali ne manje važno, činjenična identifikacija prekršaja predstavlja osnov sudske odluke.

Iz iznijetog proizilazi da se značaj činjenične identifikacije prekršaja ogleda u dva aspekta: materijalnopravnom i procesnopravnom.¹²

5 Jeličić, M. (2018b). *Činjenična identifikacija prekršaja*. Beograd, str. 149-150.

6 U daljem tekstu pojam „okrivljeni” sagledavamo kao izraz koji služi kao opšti naziv za osumnjičenog, okrivljenog, optuženog i osuđenog.

7 Činjenična identifikacija prekršaja je irelevantna ukoliko ne postoji pravna norma kojom je propisan prekršaj.

8 Određena radnja mora ispunjavati uslove propisane pravnom normom da bi se mogla podvesti pod prekršaj kao vrstu kaznenih djela. U praksi se kao problematični pokazuju slučajevi kada radnja ispunjava uslove za postojanje prekršaja i krivičnog djela, s obzirom da su pojedini zakonski opisi prekršaja i krivičnih djela gotovo identični.

9 U pitanju su faktori koji su međusobno uslovljeni i izostanak bilo kojeg od njih činjeničnu identifikaciju prekršaja čini pravnom nevaljanom. Primjera radi, ukoliko se ne sagleda činjenični aspekt pravne norme, ne može se doći do saznanja o pravno relevantnim činjenicama, pa samim tim ne može biti ni sadržinske podudarnosti ovih faktora.

10 Bez činjenične identifikacije prekršaja nema valjanog optužnog akta – prekršajnog naloga i zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

11 Pod terminom „ovlašćeni tužilac” podrazumijevamo sve pravne subjekte koji mogu podnijeti zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka i izdavaoce prekršajnih naloga, koji imaju određene ingerencije u slučaju podnošenja zahtjeva za sudske odlučivanje o izdatom prekršajnom nalogu.

12 Navedeno prema: Jeličić, M. (2018b), *op. cit.*, str. 150-151, 156.

U materijalnopravnom aspektu, činjenična identifikacija prekršaja predstavlja vezu između pravne norme i konkretnog životnog događaja, opisom pravno relevantnih činjenica koje jednom ponašanju daju atribut protivpravnog sa aspekta prekršajnog prava.

Određena činjenica može smatrati odlučnom ili pravno relevantnom činjenicom kada posjeduje suštinske karakteristike pravnih pojmova i kategorija koje sadrži apstraktna zakonska norma.¹³

S obzirom na to da svaka pravna norma kao uslov za primjenu pretpostavlja određeno činjenično stanje, jasno je da činjenična identifikacija prekršaja u sebi mora sadržati sve pravno relevantne činjenice predviđene pravnom normom. S tim u vezi, može se zaključiti da struktura pravne norme uslovljava relevantnost činjenične identifikacije prekršaja. Ova dva pojma su u direktnoj vezi jer kvalitet činjenične identifikacije prekršaja zavisi od vještine tumačenja pravne norme koja propisuje određeni prekršaj i to svakog od elemenata koji čine strukturu pravne norme.

Procesnopravni aspekt činjenične identifikacije prekršaja je višestruk: ona je najvažniji dio prekršajnog naloga odnosno zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, nužan uslov za procesuiranje okrivljenog i utvrđivanje prekršajne odgovornosti, određuje činjenični okvir dokaznog postupka kroz definisanje predmeta dokazivanja, može biti modifikovana tokom postupka, a predstavlja osnov sudske odluke.

13 Jeličić, M. (2016). *Obrazloženje krivične presude kao elemenat prava na pravično suđenje*. Doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu. Beograd, str. 142.

2

STRUKTURA PRAVNE NORME KAO OSNOV ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA

Vršenje prekršaja kao kaznenih delikata pretpostavlja postupanje suprotno imperativnim pravnim normama. Pravo reguliše ponašanje ljudi, radnje i neradnje ljudi u njihovim međusobnim odnosima, ali prije svega naređuje ili zabranjuje i ako mu se ljudi ne pokore, ono primjenjuje sankcije, pa i kazne.¹⁴ Pravna norma je najbitniji dio, elemenat prava i može se definisati kao pravilo o ponašanju ljudi koje je zaštićeno državnim aparatom prinude.¹⁵

U pravnoj teoriji je dominantno shvatanje da strukturu pravne norme čine četiri elementa: dispozicija, sankcija, pretpostavka dispozicije i pretpostavka sankcije.¹⁶

Dispozicija norme predstavlja pravilo ponašanja ljudi, a sankcija se sastoji u pravilu ponašanja onog lica na koje se odnosila dispozicija, ali koje je ovu prekršilo, kao i o ponašanju odgovarajućeg državnog organa koji prema tom licu ima da upotrijebi odgovarajuću mjeru državne prinude ako ono neće da se ponaša po sankciji.¹⁷ Pretpostavka za primjenu sankcije je kršenje dispozicije.

Pravna norma sadrži pretpostavku (hipotezu) dispozicije, odnosno onaj dio pravne norme koji određuje činjenice ili okolnosti koje moraju postojati da bi se dispozicija primijenila. Pretpostavka (hipoteza) sankcije sadrži opis činjenica ili okolnosti koje predstavljaju uslov za primjenu pravila sadržanog u sankciji, a uslov za primjenu sankcije jeste ponašanje suprotno onom koje se dispozicijom zahtijeva.¹⁸

Okolnosti i situacije koje dispozicija pretpostavlja u sebi sadrže pravne činjenice, a to su okolnosti za koje pravo vezuje odgovarajuće pravne posljedice.¹⁹ Pretpostavka dispozicije određuje nužnost postojanja činjenica koje određenu radnju kvalifikuju kao pravno relevantnu, jer ukoliko te činjenice nisu prisutne, konkretan životni događaj nije za prekršajno pravo relevantan.

Navedeno objašnjenje strukture pravne norme najlakše će biti shvaćeno kroz primjer.

Članom 7 Zakona o javnom okupljanju Unsko-sanskog kantona²⁰ regulisana je obaveza prijavljivanja mirnog okupljanja i javnog protesta.

14 Tasić, Đ. (1941). *Uvod u pravne nauke*. Beograd, str. 19. U doktrini se ističe da je pravo prinudni poredak, što znači da je autoritet prava potkrijepljen prijetnjom prinudne mjere i ako je to neophodno upotrebom prinude odnosno odgovarajućim sankcijama. Čavoški, K. (1999). *Uvod u pravo I: Osnovni pojmovi i državni oblici*. Beograd, str. 22.

15 Lukić, R. D., Košutić, B. (2003). *Uvod u pravo*. Beograd, str. 258.

16 Pojedini autori ističu da uslovne norme imaju navedena četiri elementa, a da bezuslovne norme nemaju pretpostavku dispozicije. Lukić, R. D., Košutić, B. *op. cit.*, str. 259-260. S druge strane, postoje shvatanja da se svaka pravna norma sastoji od navedenih elemenata. Za više vidi u: Čavoški, K., Vasić, R. (2011). *Uvod u pravo*. Beograd, str. 222-228.

17 Lukić, R. D., Košutić, B. *op. cit.*, str. 261.

18 Čavoški, K., Vasić, R. *op. cit.*, str. 224, 234.

19 *Ibid.*, str. 226.

20 Zakon o javnom okupljanju Unsko-sanskog kantona („Službene novine USK”, broj 8/10).

Stavom 1 propisano je: „Organizator, odnosno njegov zastupnik, dužan je prijaviti održavanje mirnog okupljanja i javnog protesta kada je to ovim Zakonom određeno.“ Članom 27 istog Zakona tačka c) predviđeno je novčano kažnjavanje organizatora javnog okupljanja (pravnog lica, odgovornog lica u pravnom licu i fizičkog lica) ako održi javno okupljanje bez prijave, ukoliko je prijavljivanje obavezno (član 7 stav 1, član 20 stav 1, član 25 stav 2).

Dispozicija norme je dužnost prijavljivanja mirnog okupljanja i javnog protesta u slučajevima kada je to Zakonom određeno. Dakle, ova norma u pravni sistem uvođi obavezu određenog činjenja za organizatora mirnog okupljanja i javnog protesta odnosno njegovog zastupnika. Jedan od slučajeva kada je Zakonom obavezna prijava jeste u slučaju javnog okupljanja u pokretu, što je propisano odredbom člana 5 stav 1 pomenutog Zakona: „Ukoliko se javno okupljanje odvija kao kretanje učesnika javnog okupljanja na određenom prostoru (u daljem tekstu: javno okupljanje u pokretu), mora se prijaviti nadležnoj policijskoj upravi iz člana 7 stav 3 ovog Zakona. Dakle, dispozicija norme u konkretnom primjeru glasi: Organizator javnog okupljanja u pokretu dužan je prijaviti isto nadležnoj policijskoj upravi.

Pretpostavka navedene dispozicije, odnosno uslov za postojanje dispozicije kao obaveznog pravila ponašanja, jeste činjenica da se radi o održavanju javnog okupljanja u pokretu. Naime, dužnost prijavljivanja ne postoji za neke vidove javnog okupljanja. Na primjer, odredba člana 9 stav 1 Zakona propisuje: „Izuzetno od odredbe člana 7 stav 1 ovog Zakona, ne prijavljuju se: sastanci, tribine, okrugli stolovi i okupljanja registrovanih političkih stranaka, sindikalnih i drugih udruženja i organizacija, koji se održavaju u zatvorenim prostorijama prikladnim za te svrhe.“ U navedenom primjeru pretpostavka sankcije jeste kršenje dispozicije, ponašanje suprotno dispoziciji, odnosno, održavanje javnog okupljanja u pokretu koje nije prijavljeno nadležnoj policijskoj upravi.

I na kraju, sankcija kao element pravne norme jeste novčano kažnjavanje organizatora javnog okupljanja u pokretu koji nije prijavio isto nadležnoj policijskoj upravi, propisanim novčanim kaznama (od 3.000,00 KM do 9.000,00 KM za pravno lice, od 1.000,00 KM do 1.500,00 KM za odgovorno lice u pravnom licu i fizičko lice).

Pravilno sagledavanje svih elemenata pravne norme umnogome olakšava postupak činjenične identifikacije prekršaja. Pravna norma kao generalizujuća apstrakcija u sebi sadrži pravne pojmove i kategorije kao uslov za svoju primjenu. Radnje učinioca prekršaja moraju odgovarati predviđenim pravnim pojmovima da bi se njegovo ponašanje moglo podvesti pod kršenje pravne norme.

Određena činjenica se može smatrati odlučnom ili pravno relevantnom činjenicom kada posjeduje suštinske karakteristike pravnih pojmova i kategorija koje sadrži apstraktna pravna norma.²¹

21 Jeličić, M. (2016), *op. cit.*, str. 142.

Treba naglasiti da jedna odlučna činjenica svoju egzistenciju ostvaruje u dva aspekta: činjeničnom i pravnom. Kada se radi o činjenici koja objašnjava događaj koji se desio u stvarnosti, tada posjeduje činjenični supstrat. Ako ta činjenica treba da bude protumačena iz aspekta ispunjenosti uslova za primjenu pravne norme, onda posjeduje i pravni supstrat.

Dakle, iz pravne norme koja sadrži biće prekršaja potrebno je identifikovati odlučne ili pravno relevantne činjenice, a to su upravo činjenice čije postojanje je nužno za postojanje prekršaja. Analizom svih elemenata pravne norme fokusiraju se ključni elementi bića prekršaja, a zatim se vrši upoređivanje sa činjenicama konkretnog slučaja. O ovom procesu kroz koji ulazimo u metodologiju činjenične identifikacije prekršaja će više riječi biti u nastavku.

3

METODOLOGIJA ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA

3.1. Analiza činjenica konkretnog događaja do kojih se došlo operativnim radom

Prvi korak u činjeničnoj identifikaciji prekršaja svakako predstavlja analiza činjenica konkretnog događaja. Ove činjenice su prikupljene tokom operativnog rada policijskih službenika usmjerenog na otkrivanje i rasvjetljavanje prekršaja. Kroz ovu aktivnost policijski službenici otkrivaju i rasvjetljavaju prekršaj utvrđujući određeno činjenično stanje, kao skup odlučnih činjenica značajnih za primjenu pravne norme. Ona se bazira na davanju odgovora na tzv. „zlatna pitanja kriminalistike“,²² kao što je to slučaj prilikom rasvjetljavanja krivičnog djela.

3.2. Identifikacija pravne norme i fokusiranje bitnih obilježja prekršaja iz pravne norme

Da bi određeno ponašanje dobilo atribut protivpravnog sa aspekta prekršajnog prava, potrebno je da je ono predviđeno kao kažnjivo pravnom normom. Načelo zakonitosti podrazumijeva da samo zakonom ili drugim propisom zasnovanim na zakonu određenja ponašanja mogu biti propisana kao kažnjiva. Brojna ponašanja koja nisu propisana pravnim normama i za koja nije predviđena prekršajna sankcija sa aspekta prekršajnog prava su irelevantna. Iz navedenog proizilazi da struktura pravne norme ukazuje koje ponašanje je protivpravno. Upravo u materijalnim i kaznenim odredbama propisa krije se odgovor na pitanje koje uslove određeno ponašanje mora da ispuni da bi bilo prekršajnopravno relevantno.

U doktrini²³ se ukazuje da postoje tri načina propisivanja prekršaja kao kaznenih delikata.

Najčešće se u materijalnopravnim odredbama propisuje određeno pravilo ponašanja, a u kaznenim odredbama sankcija za suprotno postupanje. Dispozicijom norme je predviđeno pravilo ponašanja, a pretpostavka sankcije je nepoštovanje pravila.

Drugi način propisivanja prekršaja postoji kada se u okviru kaznenih odredbi propisuje protivpravno ponašanje i određuje sankcija, kao što je učinjeno u Zakonima o javnom redu i miru u BiH.²⁴ Karakteristika ovakvog načina propisivanja prekršaja je posredno definisanje dispozicije norme iz pretpostavke sankcije. Pri tome, i u ovom slučaju nužno je imati u vidu cjelovitost i interaktivnost normi, s obzirom na to da u materijalnim odredbama ovi zakoni često definišu određene pojmove, kao što su javni red i mir, javno mjesto, fizički napad, tuča, svađa, prijetnja itd.

U određenim slučajevima zakonodavac propisujući prekršaj upućuje na druge

22 Šta se dogodilo? Gdje se dogodilo? Kada se dogodilo? Kako se dogodilo? Čime je djelo izvršeno? Ko je izvršio djelo? Sa kime je djelo izvršeno? Ko je žrtva djela? Zašto je djelo izvršeno?

23 Jeličić, M. (2018b), *op. cit.*, str. 152-153.

24 Na nivou Federacije BiH postoje kantonalni Zakoni o javnom redu i miru dok na nivou Republike Srpske i Brčko distrikta postoje posebni Zakoni o javnom redu i miru.

propise koji regulišu određenu materiju. Za sagledavanje suštine norme kojom je određeno ponašanje propisano kao kažnjivo, neophodno je imati u vidu sadržinu više zakona odnosno, podzakonskih akata. Na primjer, Zakon o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona²⁵ ne određuje koje supstance spadaju u opojne droge ili psihotropne supstance, a ova činjenica predstavlja bitnu činjenicu za postojanje prekršaja iz člana 7 stav 1 tačka 13. Iz ovog razloga, korišćenjem drugih propisa (Lista opojnih droga i Lista psihotropnih supstanci) potrebno je utvrditi ovu odlučnu činjenicu.

Nakon što je sagledano utvrđeno činjenično stanje koje određeno lice čini osnovano sumnjivim za prekršaj kao protivpravni delikt, sljedeći korak je identifikacija pravne norme pod koju se može podvesti činjenično stanje. To podrazumijeva korišćenje i poznavanje pravnih propisa kojima se propisuju prekršaji kao protivpravna dela. Policijski službenik posjeduje saznanje o činjenicama određenog događaja, nakon čega je potrebno odgovoriti na pitanje – koji prekršaj je ostvaren konkretnim ponašanjem učinioca? Iz činjenica konkretnog događaja kojima raspolaže, policijski službenik donosi zaključak da je izvršen određeni prekršaj predviđen pravnim propisom.

Utvrđene odlučne činjenice razjašnjavaju konkretnu prekršajnu stvar sa činjeničnog aspekta, rekonstruišući događaj koji se zbio u stvarnosti. One moraju da budu protumačene od strane policijskog službenika upoređivanjem sa bitnim elementima opisa prekršaja. Ocjenjuje se da li utvrđeno činjenično stanje sadrži sve uslove za postojanje prekršaja. U tome se ogleda suština rješavanja pravnih pitanja i takva aktivnost naziva se pravna analiza utvrđenog činjeničnog stanja.

Supsumiranje utvrđenih činjenica u pravne pojmove možemo definisati kao proces analize utvrđenih odlučnih činjenica kroz poređenje sa konstitutivnim elementima bića prekršaja.

Pri tome, u toku ovog procesa potrebno je iz pravne norme definisati sva obilježja prekršaja. Ta obilježja ispoljavaju se u više segmenata.

3.2.1. Obilježja prekršaja koja se odnose na učinioca

Pravnom normom je definisano ko može biti učinilac (subjekt) prekršaja. Odredbom člana 2 stav 7 Zakona o prekršajima Federacije BiH²⁶ propisano je da prekršaj mogu počinuti fizičke i pravne osobe. Pojedine prekršaje mogu izvršiti posebne kategorije fizičkih lica (odgovorna lica u pravnom licu, maloljetna lica, roditelji maloljetnika, organizator javnog okupljanja, redar na javnom okupljanju itd.)

3.2.2. Obilježja prekršaja koja se odnose na radnju izvršenja prekršaja

Radnja izvršenja prekršaja i vrste radnji kojima se isti može učiniti, definisani

25 Zakon o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona („Službeni glasnik USK”, broj 15/10).

26 Zakon o prekršajima Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH”, broj 63/14).

su na identičan način kao i pojam radnji i vrste radnji kojima se mogu učiniti krivična djela, što znači da se prekršaji mogu učiniti radnjom činjenja ili nečinjenja.²⁷ Ukoliko se određena radnja ne može podvesti pod pravnom normom predviđen opis prekršaja, ona je pravno irelevantna. Kao što se u doktrini krivičnog prava ističe da za postojanje bilo kojeg krivičnog djela moraju biti ostvarena bitna obilježja zakonskog opisa krivičnog djela, tj. činjenično stanje mora odgovarati zakonskom opisu, što znači da mora biti ostvareno biće krivičnog djela koje obuhvata skup obaveznih obilježja koja čine posebne pojmove pojedinih krivičnih djela,²⁸ i u prekršajnom pravu biće prekršaja uslovljava relevantnost opisa radnje izvršenja.

Na ovom mjestu razmatramo uslove koje pravna norma propisuje za radnju izvršenja prekršaja. Ovi uslovi mogu biti različiti, a njihova identifikacija može se izvršiti kroz davanje odgovora na sljedeća pitanja: Na koji način je pravnom normom definisana radnja izvršenja prekršaja, odnosno, da li pravna norma propisuje definicije radnji izvršenja prekršaja (na primjer, na koji način je zakonodavac odredio šta predstavlja drsko ponašanje,²⁹ naročito drsko ponašanje,³⁰ prijetnju, fizički napad itd). Da li se radnja izvršenja prekršaja manifestuje kao radnja činjenja ili nečinjenja? Da li je radnja izvršenja prekršaja propisana³¹ kao samostalna radnja (jedna radnja), alternativna (kada je od dvije ili više mogućih radnji izvršenja za postojanje prekršaja dovoljna samo jedna) ili kumulativna (u ovom slučaju za postojanje prekršaja potrebno je da su preduzete sve radnje izvršenja koje zahtijeva pravna norma, izostankom bilo koje od njih gube se zakonska obilježja prekršaja). Da li je radnja izvršenja prekršaja predviđena kao radnja izvršenja prekršaja ili radnja saučesništva (saizvršilaštvo, podstrekavanje, pomaganje)? Da li su pravnom normom propisani posebni uslovi, tj. kvalifikatorne okolnosti koje prekršaju daju posebna obilježja (na primjer, teži oblik prekršaja postoji ukoliko je isti iz-

27 Vrhovšek, M. (2010). *Komentar Zakona o prekršajima sa obrascima i registrom pojmova*. Beograd str. 23. U praksi se često griješi kada se kod kumulativno predviđenih radnji izvršenja prekršaja u činjeničnom opisu ne navedu sve radnje, što činjeničnu identifikaciju čini nevaljanom.

28 Stojanović, Z. (2016). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd, str. 80.

29 Odredbom člana 3 stav 1 tačka c) Zakona o javnom redu i miru Hercegovačko-neretvanskog kantona („Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona“, broj 9/09) propisano je da se „drskim ponašanjem smatra ona radnja ili više radnji koje čine cjelinu, kojima se na drzak način vrijeđaju shvatanja određene sredine i remete ustaljeni međuljudski odnosi (npr. pljuvanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima i slično)“.

30 Odredbom člana 6 stav 1 tačka b) Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona propisano je da se pod naročito drskim ponašanjem smatra: „...grubo vrijeđanje drugog lica ili drugo bezobzirno ponašanje kojim se ugrožava sigurnost građana ili kojim se može izazvati osjećaj fizičke ugroženosti, uznemirenosti ili negodovanje građana“.

31 U doktrini se ukazuje da s obzirom na način propisivanja radnje mogu se razlikovati: 1) prekršaji sa samostalno propisanom radnjom – samo jedna radnja je navedena u biću prekršaja; 2) prekršaji sa alternativno propisanom radnjom – propisane su dvije ili više radnji u biću prekršaja, ali je samo jedna dovoljna za postojanje prekršaja; 3) prekršaji sa kumulativno propisanom radnjom – propisane su dvije ili više radnji u biću prekršaja, ali da bi postojao prekršaj neophodno je da sve one budu preduzete. Ćorović, E. (2021). *Osnovi prekršajnog prava Crne Gore*. Podgorica, str. 58-59.

vršen u grupi ili je korišćeno posebno sredstvo izvršenja i sl.)

Značajno je ukazati da u pojedinim slučajevima pravna norma ne definiše pojmove koje čine radnje izvršenja pojedinih prekršaja. Zakonodavac ne propisuje šta se smatra određenim ponašanjem, a isto je predviđeno kao kažnjivo. Na primjer, u Zakonu o javnom redu i miru Tuzlanskog kantona³² predviđeno je više ovakvih prekršaja. Odredbom člana 3 stav 1 propisan je sljedeći prekršaj: „Ko na javnom mjestu narušava javni red i mir svađom, vikom ili drskim ponašanjem“, dok je u stavu 2 navedeno: „Ko na javnom mjestu narušava javni red i mir učestvovanjem u tuči, zlostavljanjem ili fizičkim napadom na drugog ili ko izazove tuču, odnosno zlostavljanje ili fizički napad na drugog“. Pri tome, u uvodnim odredbama nisu definisani pojmovi svađa, vika, drsko ponašanje, učestvovanje u tuči, zlostavljanje, fizički napad.³³

U ovakvim slučajevima nedefinisane pojmove koji čine sadržinu radnje izvršenja prekršaja treba tumačiti sa životnog stanovišta. U smislu navedenog, treba pronaći odgovor na pitanje: „Koji postupak se u životnom, uobičajenom smislu, u svakodnevnom ponašanju ljudi, može podvesti pod nedefinisan pojam (svađu, zlostavljanje itd.). Drugo moguće rješenje je upoređivanje nedefinisanog pojma sa pojmovima koje Zakon definiše. U pomenutom Zakonu definisan je pojam naročito drsko ponašanje, a nije definisan pojam drsko ponašanje. S obzirom da je sa životnog stanovišta lako zaključiti da je drsko ponašanje blaži oblik nedozvoljenog ponašanja u odnosu na naročito drsko ponašanje, za opis ovog pojma može se iskoristiti zakonska definicija pojma naročito drsko ponašanje, u smislu da elementi ove definicije, ispoljeni u blažem stepenu, mogu predstavljati drsko ponašanje.

U svakom slučaju, prilikom opisa radnji izvršenja koje nisu definisane pravnom normom treba ispoljiti posebnu opreznost da ne bi došlo do preširokog tumačenja pravne norme na štetu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

3.2.3. Obilježja prekršaja koja se odnose na posljedicu prekršaja i uzročnu vezu

Iz pravne norme je potrebno utvrditi da li opis prekršaja predviđa posljedicu. Posljedica se može ispoljiti kao povreda (uništenje ili oštećenje objekta radnje) ili ugrožavanje zaštićenog dobra, koja dalje može biti konkretna ili apstraktna opasnost. Ovo je značajno iz razloga što ako biće prekršaja predviđa nastupanje posljedice, ona mora biti opisana prilikom činjenične identifikacije prekršaja.

Iako najveći broj prekršaja spada u tzv. formalne ili djelatnosne prekršaje, gdje

32 Zakon o javnom redu i miru Tuzlanskog kantona („Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj 9 /01, 11/01, 11/07, 14/11, 5/21).

33 Primjetno je da ovaj Zakon oskudijeva u definicijama pojmova koja čine obilježja radnje izvršenja mnogih prekršaja. Zakonodavac je našao za shodno da definiše samo pojam naročito drsko ponašanje. Svakako da ovo nije najbolje rješenje jer ostavlja mogućnost preširokog tumačenja u primjeni Zakona.

se samim manifestovanjem radnje izvršenja čini prekršaj, bez obzira da li je posljedica nastupila, postoje i prekršaji gdje je posljedica njihovo bitno obilježje. Kod ovakvih prekršaja, prilikom činjenične identifikacije potrebno je opisati u čemu se ispoljila posljedica prekršaja i nije dovoljno samo navesti pravnom normom predviđen termin bez konkretizacije činjenica konkretnog događaja koje ukazuju na nastupanje posljedice, tj. da je posljedica zaista objektivizovana u stvarnom svijetu.

Takođe, potrebno je ukazati na postojanje uzročne veze između radnje izvršenja i posljedice i iz tekstualnog opisa prekršaja mora biti jasno vidljivo da je određena radnja prouzrokovala posljedicu. Pored navedenog, identifikacija objekta radnje je neophodna, a ona se postiže davanjem odgovora na pitanje na čemu ili na kome se ispoljila posljedica? Podsjećamo da je odredbom člana 2 stav 4 Zakona o prekršajima Federacije BiH propisano da je oštećenik je pravna ili fizička osoba koja je pretrpjela štetu koja je na bilo koji način nastala počinjenjem prekršaja.

Kao primjer za navedeno, razmotrimo biće prekršaja iz člana 10 Zakona o javnom redu i miru Hercegbosanske županije,³⁴ koji ne predviđa posljedicu: „Tko se na javnom mjestu kocka ili mami druge na kocku, druge hazardne ili njima slične igre, tako da igra gubi društveno-zabavni karakter ili tko za to iznajmi, odnosno ustupi prostorije, kaznit će se novčanom kaznom od 500,00 do 800,00 KM.“

S druge strane, prekršaj iz člana 8 istog Zakona predviđa nastupanje posljedice kao uslov postojanja prekršaja: „Tko na javnom mjestu vrijeđa ili omalovažava moralna, vjerska ili nacionalna osjećanja građana, ističe razlike u rasi, spolu, spolnom opredjeljenju, jeziku, naobrazbi, društvenom položaju ili socijalnom porijeklu i time *stvara nemir, neraspoloženje i uznemirenost, te narušava osobnost i dostojanstvo osobe*, kaznit će se novčanom kaznom od 300,00 do 600,00 KM.“

3.2.4. Obilježja prekršaja koja se odnose na vrijeme izvršenja prekršaja

Članom 13 Zakona o prekršajima Federacije BiH propisano je: „Prekršaj je izvršen u vrijeme kada je počinitelj radio ili bio dužan raditi, bez obzira na to kada je posljedica nastupila.“

U doktrini se ukazuje da je vrijeme izvršenja prekršaja značajno iz više razloga: kada je vrijeme izvršenja prekršaja sastavni deo prekršaja, kada se prekršajna odgovornost utvrđuje prema zakonu koji je važio u vrijeme izvršenja prekršaja, kada zastarelost pokretanja i vođenja prekršajnog postupka teče od vremena izvršenja prekršaja i kada se prekršajna odgovornost cijene u vrijeme izvršenja prekršaja.³⁵

Najčešće, vrijeme izvršenja prekršaja je trenutak činjenja protivpravne radnje. U slučajevima propuštanja određene radnje (prekršaji izvršeni nečinjenjem), vri-

³⁴ Zakon o javnom redu i miru Hercegbosanske županije („Narodne novine Hercegbosanske županije broj 4/07).

³⁵ Đuričić, M., Bejatović, G. (2015). *Prekršajno pravo*. Novi Sad, str. 24.

jeme izvršenja je vrijeme kada je učinilac bio dužan da nešto čini, ali je propustio da to uradi.

Na primjer, odredbom člana 11 stav 1 Zakona o mirnom okupljanju Brčko distrikta³⁶ propisano je da organizator mirnog okupljanja dostavlja policiji obavještenje o održavanju mirnog okupljanja (u daljem tekstu: obavještenje) najkasnije pet dana prije održavanja mirnog okupljanja. Odredbom člana 29 stav 1 tačka a) propisana je kaznena odredba: Novčanom kaznom od 500,00 KM do 5.000,00 KM kaznit će se za prekršaj pravno lice organizator mirnog okupljanja ako ne dostavi policiji obavještenje o održavanju mirnog okupljanja u skladu s članom 11 stavom 1 ovog zakona. Dakle, ukoliko je obavještenje nije dostavljeno ili je dostavljeno četiri dana prije održavanja mirnog okupljanja, pravno lice je učinilo prekršaj.³⁷

Osnovni pokazatelj za definisanje vremena izvršenja prekršaja je pravna norma koja propisuje određenu radnju činjenja ili nečinjenja kao prekršaj, a u određenim situacijama propisuje i rokove u kojima pojedine radnje treba preduzeti. Kada pravna norma propisuje određene rokove u kojima se radnja može preduzeti, vrijeme izvršenja prekršaja nastupa nakon isteka roka.

Bitno je naglasiti da se mora razlikovati vrijeme kada je prekršaj otkriven i vrijeme kada je on izvršen, što u pojedinim slučajevima nisu identični vremenski trenuci. Kod velikog broja prekršaja gdje nadzor nad primjenom propisa imaju inspeksijski organi, vrijeme otkrivanja prekršaja jeste datum kontrole ovlašćenog službenog lica, ali je datum izvršenja prekršaja dan kada je okrivljeni učinilac trebao da radi ili ne radi (postupa u skladu sa nekim propisima ili to ne čini), pa je to propustio i protekom tog roka, od narednog dana je u prekršaju.³⁸

Na primjer, policijski službenici mogu doći do saznanja o izvršenju prekršaja prilikom preduzimanja policijskih ovlašćenja – to je vrijeme otkrivanja prekršaja, dok vrijeme kada je učinilac radio ili bio dužan raditi, shodno obavezi predviđenoj u pravnoj normi, predstavlja vrijeme izvršenja prekršaja. Ukoliko razmotrimo pomenute odredbe Zakona o mirnom okupljanju Brčko distrikta koje se odnose na nedostavljanje obavještenja o održavanju mirnog okupljanja, vrijeme otkrivanja prekršaja je dan kada je policija utvrdila da je održano mirno okupljanje o kojem nije dostavljeno obavještenje, dok je vrijeme izvršenja prekršaja od strane pravnog lica protek roka kada je obavještenje trebalo biti dostavljeno (najkasnije pet dana prije održavanja mirnog okupljanja).

36 Zakon o mirnom okupljanju Brčko distrikta, usvojen od Skupštine Brčko distrikta BiH dana 29.07.2020. godine.

37 U ovom slučaju, za postojanje prekršaja treba imati u vidu odredbu člana 11 stav 3 pomenutog Zakona u kojoj je navedeno da izuzetno od stava 1 ovog člana obavještenje se dostavlja najkasnije 48 sati prije održavanja mirnog okupljanja kada organizator mirnog okupljanja iz naročito opravdanih razloga obavještenje nije mogao dostaviti u roku iz stava 1 ovog člana.

38 Šušnjara, M. (2012). Vrijeme izvršenja prekršaja. *Bilten Vrhovnog kasacionog suda br. 2/2012*. Beograd: Intermeks, str. 221.

Vrijeme izvršenja prekršaja ponekad određuje pravnu relevantnost radnje izvršenja. Primjera radi, pošto se saobraćajna nezgoda dogodila u određeno vrijeme policija je dužna da precizira stepen alkoholisanosti vozača u vrijeme saobraćajne nezgode, a ne da navodi vrijednosti alkoholisanosti koje su utvrđene nakon saobraćajne nezgode.

U pojedinim slučajevima vrijeme izvršenja prekršaja je njegovo bitno obilježje, kao što je slučaj kod prekršaja iz člana 27 stav 2 Zakona o javnom redu i miru Republike Srpske³⁹ (Propuštanje obaveze brige o maloljetniku): „Za prekršaj javnog reda i mira koji maloljetnik počinu u periodu od 23.00 časa do 6.00 časova, kazniće se roditelj, usvojilac, odnosno staralac maloljetnika novčanom kaznom od 500,00 KM do 1.500,00 KM.“ Za postojanje ovog prekršaja značajno je vrijeme kada je prekršaj izvršen od maloljetnika, jer ako nije izvršen u navedenom periodu, tada neće postojati odgovornost navedenih lica.

I kod prekršaja iz člana 15 stav 1 Zakona o javnom redu i miru Republike Srpske (Uznemiravanje građana bukom), vrijeme izvršenja prekršaja je njegovo bitno obilježje: „Ko narušava mir drugih na javnom mjestu u vremenu od 15.00 do 17.00 časova i od 22.00 do 6.00 časova izvođenjem muzičkih i drugih sadržaja, korišćenjem muzičkih instrumenata, radio i televizijskih prijemnika i drugih zvučnih uređaja, kao i mehaničkih izvora buke i zvučnih signala (motora i sl.), kazniće se novčanom kaznom od 400,00 KM do 1.200,00 KM. Takođe, lice koje ima svojstvo redara u toku javnog okupljanja pojedine prekršaje koji se odnose na propuštanje obavljanja dužnosti redara i redarskih poslova može izvršiti samo u vrijeme trajanja okupljanja.

Na ovom mjestu treba napomenuti da se najčešće vrijeme izvršenja prekršaja definiše tako što se navodi datum, čas i minut preduzimanja radnje („...što je dana 21.10.2022. godine u 17.36 časova“). U određenim slučajevima se ne zna tačno vrijeme izvršenja radnje prekršaja, ali se mora odrediti vremenski okvir radnje izvršenja. Tada je potrebno navesti: „...početkom mjeseca marta 2022. godine“ ili „u periodu od marta do juna 2022. godine“ i sl. U svakom slučaju, radnja izvršenja prekršaja se na određen način mora vremenski konkretizovati.

3.2.5. Obilježja prekršaja koja se odnose na mjesto izvršenja prekršaja

Po članu 14 Zakona o prekršajima Federacije BiH prekršaj je izvršen kako u mjestu gdje je počinitelj radio ili bio dužan raditi, tako i u mjestu gdje je nastupila posljedica.

Mjesto izvršenja prekršaja je značajno zbog određivanja mjesne nadležnosti suda, a u pojedinim slučajevima mjesto izvršenja određuje relevantnost prekršaja, odnosno predstavlja njegovo bitno obilježje, kao što je slučaj kod prekršaja iz Zakona o javnom redu i miru. Mjesto izvršenja prekršaja se najčešće konkretizuje

³⁹ Zakon o javnom redu i miru Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 11/15).

tako što se istakne geografska lokacija – mjesto, ulica, objekat u kojem se događaj desio i sl. Na primjer: „Zato što je u Sarajevu, u ulici XY, u ugostiteljskom objektu „Raja“....“

Mjesto izvršenja prekršaja je bitno obilježje pojedinih prekršaja, što je najviše izraženo kod prekršaja iz Zakona o javnom redu i miru. Međutim i drugi zakoni za bića pojedinih prekršaja propisuju da moraju da budu izvršeni na tačno određenom mjestu. Na primjer, odredba člana 27 stav 1 tačka e) Zakona o javnom okupljanju Unsko-sanskog kantona propisuje: „Novčanom kaznom od 3.000,00 KM do 9.000,00 KM će se kazniti za prekršaj pravno lice, organizator javnog okupljanja, ako održava mirno okupljanje i javni protest na mjestima na kojima se ne smije održavati (član 10). Odredbom člana 10, stav 1 tačka d) propisano je da se mirno okupljanje i javni protest ne mogu održati na magistralnim i regionalnim putevima i saobraćajnicama na kojima se odvija šinski saobraćaj, na takav način kojim se ugrožava nesmetano odvijanje saobraćaja. Bitno obilježje citiranog prekršaja jeste da su mirno okupljanje i javni protest održani na navedenom mjestu, ili nekom drugom mjestu koje je određeno članom 10 Zakona.

Većina Zakona o javnom redu i miru na prostorima BiH zahtijeva da prekršaji koje propisuju budu izvršeni na javnom mjestu. Zato se u uvodnim odredbama definiše pojam javno mjesto, zbog čega je u činjeničnom opisu prekršaja nužno jasno navesti odnosno opisati da je u pitanju javno mjesto, shodno zakonskim odredbama. Međutim, potrebno je ukazati da se za pojedine prekršaje iz Zakona o javnom redu i miru ne zahtijeva da budu izvršeni na javnom mjestu.

Naime, u članu 7 Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona određeni su pojedini prekršaji. Za pojedine prekršaje se zahtijeva da su izvršeni na javnom mjestu, dok se za druge to ne zahtijeva. Na primjer, u stavu 1 tačka 1 propisano je: „Ko na javnom mjestu narušava javni red i mir svađom, vikom, nepristojnim ili drskim ponašanjem“, dok je u tački 4 propisano: „Ko ugrožava sigurnost ili izaziva osjećaj ugroženosti drugog lica prijetnjom da će napasti na njegov život i tijelo“. Kod svih prekršaja kod kojih je u biću prekršaja određeno da moraju biti izvršeni na javnom mjestu, ova činjenica predstavlja odlučnu činjenicu koja se mora navesti u prekršajnom nalogu ili zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka i utvrditi u prekršajnom postupku. Ukoliko prekršaj nije izvršen na mjestu koje se u smislu Zakona smatra javnim mjestom, sud će donijeti rješenje o prekršaju kojim se obustavlja prekršajni postupak. S druge strane, prekršaji kod kojih se ne zahtijeva da budu izvršeni na javnom mjestu mogu biti izvršeni u bilo kom mjestu. Primjer iz pomenutog Zakona: uživanje opojne droge ili psihotropne supstance na javnom mjestu jeste prekršaj, dok ista ova radnja izvršena u stanu ili kući nije prekršaj; zlostavljanje mora biti izvršeno na javnom mjestu da bi postojao prekršaj, dok ukoliko je ono učinjeno u stanu (naravno, ukoliko nisu ispunjeni zakonski uslovi da se stan smatra javnim mjestom) ne bi bilo prekršaja, ali zato ugrožavanje sigurnosti drugog lica prijetnjom da će se napasti na njegov život ili tijelo izvršeno u

stanu jeste prekršaj.

Kada se zahtijeva da prekršaj bude izvršen na javnom mjestu, tada je to posebno posebno naglasiti. S tim u vezi, neophodno je imati u vidu definiciju javnog mjesta i shodno tome u činjeničnom opisu prekršaja navesti sve potrebne elemente kako bi se jasno zaključilo da je prekršaj izvršen na javnom mjestu ili mjestu koje se u smislu zakonske definicije smatra javnim mjestom. O ovome će više biti riječi u nastavku, kada se budu analizirali praktični primjeri činjenične identifikacije prekršaja.

3.2.6. Obilježja prekršaja koja se odnose na uslove kažnjivosti, najčešće objektivni uslov inkriminacije

Objektivni uslov inkriminacije predstavlja dopunski uslov koji se nalazi van bića prekršaja. On mora da postoji da bi određeno ponašanje bilo prekršaj (na primjer, kada je masa vozila nužan uslov za obavljanje šestomjesečnog tehničkog pregleda ili kada obaveza zapošljavanja lica sa invaliditetom postoji za pravna lica koja imaju određen broj zaposlenih itd.).

Nakon što je identifikovana pravna norma pod koju se mogu podvesti činjenice konkretnog događaja i fokusirana bitna obilježja prekršaja iz pravne norme (uslovi koje određeno ponašanje mora da ispuni da bi postojao prekršaj kao kazneni delikt), slijedi sljedeći korak u metodologiji činjenične identifikacije prekršaja.

3.3. Upoređivanje utvrđenog činjeničnog stanja sa elementima pravne norme – pravni silogizam i pravna kvalifikacija prekršaja

U ovom procesu potrebno je dati odgovor na ključno pitanje: da li postoji podudarnost između činjenica konkretnog slučaja i pojmova i kategorija koje predviđa pravna norma? Na primjer, može li se ponašanje učinioca podvesti pod prijetnju, vrijeđanje, drsko ponašanje, da li je prekršaj izvršen u određeno vrijeme ili na mjestu koje zahtijeva pravna norma, da li posljedica prekršaja, ukoliko je predviđena pravnom normom, jeste ili nije ostvarena, da li pravna norma zahtijeva postojanje objektivnog uslova inkriminacije itd. Ukoliko postoji podudarnost između činjenica konkretnog slučaja i pravnih obilježja prekršaja tada se može konstatovati da postoji osnovana sumnja da je izvršen određeni prekršaj, što znači da je završen proces supsumiranja utvrđenih činjenica pod pravne pojmove, odnosno da postoji pravni silogizam. Pravni silogizam predstavlja podudarnost apstraktnih pravnih pojmova koje su definisane pravnom normom i činjenica konkretnog slučaja. Zakonodavac propisuje koje ponašanje ima obilježja određenog prekršaja, a činjenice konkretnog slučaja, iz stvarnog života, identične su ovim pojmovima.

Nakon konstatacije da postoji pravni silogizam, policijski službenik treba da pravno kvalifikuje utvrđeno činjenično stanje, navodeći koji je prekršaj u pitanju. U praksi se najčešće koriste tri pristupa, u zavisnosti od načina na koji je prekršaj propisan.

Moguće je navesti da je postupljeno suprotno određenoj materijalnoj odredbi, a nakon toga da je izvršen prekršaj propisan kaznenom odredbom („...čime je okrivljeno pravno lice postupilo suprotno odredbi člana 11 stav 1 i na taj način izvršilo prekršaj iz člana 29 stav 1 tačka a) Zakona o mirnom okupljanju Brčko distrikta“).

Kada se dispozicija norme posredno definiše iz pretpostavke sankcije, kako je to učinjeno u većini Zakona o javnom redu i miru u BiH, tada treba navesti kaznenu odredbu kojom je propisan prekršaj („...čime je izvršio prekršaj iz člana 7 stav 1 tačka 13 Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona“).

U slučaju kada se prekršaj propisan u određenom članu može izvršiti sa više različitih, alternativno predviđenih radnji, tada je moguće preciznije odrediti pravnu kvalifikaciju prekršaja navođenjem konkretne radnje kojom je izvršen prekršaj („...čime je izvršio prekršaj fizički napad iz člana 7 stav 1 tačka 2 Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona“). Takođe, kada je zakonodavac imenovao određene prekršaje, tada je potrebno navesti naziv prekršaja („...čime je izvršio prekršaj propuštanje prijavljivanja narušavanja javnog reda i mira u ugostiteljskom objektu iz člana 18 Zakona o javnom redu i miru Republike Srpske“).

U određenim slučajevima potrebno je navesti da je učinilac postupio suprotno materijalnoj odredbi zakona i odredbama nekog podzakonskog akta koji reguliše određenu materiju. To je često kod pojedinih saobraćajnih prekršaja, gdje podzakonski akti (pravilnici, uredbe itd.) propisuju obaveze za određene pravne subjekte koji mogu biti učinioци prekršaja.

Naredni korak je da se konkretan životni događaj pravilno činjenično identifikuje u optužnom aktu, a to se čini adekvatnim tekstualnim opisom.

4

PRIMJERI METODOLOŠKOG PRISTUPA ČINJENIČNOJ IDENTIFIKACIJI PREKRŠAJA I VALJANOST TEKSTUALNOG OPISA

Na osnovu izloženog metodološkog pristupa sagledaćemo kompletan proces kroz praktične primjere, gdje ćemo fokusirati elemente činjenične identifikacije prekršaja i prikazati na koji način bi trebalo pravilno i valjano tekstualno opisati konkretan životni događaj da bi isti bio prekršajno-pravno relevantan. Tekstualni opis činjenica koje čine obilježja prekršaja trebalo bi da bude fokusiran na izlaganje samo onih činjenica u kojima su sadržana bitna obilježja prekršaja. On ne bi trebalo da bude preobiman niti da sadrži nepotrebne dijelove ili suvišne riječi koje nisu značajne za postojanje bića prekršaja.

U činjeničnom opisu prekršaja potrebno je opisati činjenice predmetnog događaja iz kojih proizilaze pravna obilježja prekršaja. Primjera radi, nije dovoljno samo navesti da je osumnjičeni fizički napao oštećenog ili mu prijetio.⁴⁰ Potrebno je navesti riječi koje je osumnjičeni izgovorio oštećenom iz kojih proizilazi da ga je uvrijedio ili mu je prijetio, ili opisati koje je konkludentne radnje preduzeo a iz kojih se može zaključiti da je ostvario bića navedenih prekršaja.

Pri sačinjavanju činjeničnog opisa radnje izvršenja prekršaja uvijek treba imati na umu pravnom normom predviđene pojmove i kategorije, pa opisati radnju izvršenje prekršaja tako da konkretni događaj, onako kako je opisan, u sebi sadrži sva potrebna pravna obilježja.

Navedeni suštinski princip najlakše ćemo sagledati kroz primjer: Policija je na osnovu sprovedenih operativnih radnji utvrdila postojanje određenih činjenica sa elementima fizičkog nasilja i izazivanja na vršenje prekršaja, koje ukazuju da postoji sumnja da su pojedini učinioci izvršili prekršaje fizičkog napada i zlostavljanja, odnosno izazivanja na fizički napad.

Dakle, policijski službenik je izvršio analizu činjenica konkretnog događaja, kao prvi korak izloženog metodološkog pristupa činjenične identifikacije prekršaja. Sljedi sljedeći korak – identifikacija pravne norme koja se može primijeniti u konkretnom slučaju i fokusiranje bitnih obilježja prekršaja iz pravne norme. U smislu navedenog, neophodno je konsultovati pravne propise radi pravne analize činjeničnog stanja.

U članu 7, stav 1 tačka 2 Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona propisan je sljedeći prekršaj: „Ko na javnom mjestu narušava javni red i mir učestvovanjem u tuči, zlostavljanjem ili fizičkim napadom ili ko izazove tuču, zlostavljanje ili fizički napad na drugo lice“.

U odredbi člana 6 (značenje izraza) date su definicije određenih pojmova koji čine bitna obilježja bića pojedinih prekršaja.

Tačkom c) definisan je pojam fizičkog napada. Po zakonskoj definiciji, fizički napad je radnja kojom jedno ili više lica upotrebom vlastite fizičke snage, predme-

⁴⁰ Za brojne primjere pogrešne činjenične identifikacije prekršaja vidjeti: Ivanović, A. R. (2021). Studija mapiranja institucionalnog kršenja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

ta ili drugog sredstva napada na drugo ili više lica. Tačkom e) definisan je pojam zlostavljanje: „Zlostavljanje“ je radnja kojom se lice verbalno ili fizički stavlja u određeni položaj i stanje u mjeri u kojoj se omalovažava njegovo ljudsko dostojanstvo. Tačkom f) definisan je pojam izazivanje tuče, fizičkog napada ili zlostavljanja: „Izazivanje tuče, zlostavljanja ili fizičkog napada“ ima obilježje podstrekavanja i predstavlja verbalnu ili fizičku radnju kojom se drugo lice navodi ili podstiče na tuču, zlostavljanje ili fizički napad.

Fokusiranje pravno relevantnih činjenica iz navedenih pravnih normi je proces saznanja koje uslove treba da ispuni jedno ponašanje da bi se ono moglo smatrati učestvovanjem u tuči, zlostavljanjem ili fizičkim napadom, ili izazivanjem tuče, zlostavljanja ili fizičkog napada. Odgovor na ovo pitanje sadržan je u zakonskim definicijama navedenih pojmova.

Fokusiranje pravno relevantnih činjenica konkretnog životnog događaja je proces kojim se iz mnoštva činjenica koje čine jedan događaj izdvajaju samo bitne činjenice kojima se ostvaruje biće prekršaja. Sve ostale činjenice su pravno irelevantne. One činjenice iz kojih proizilazi zakonski opis zlostavljanja, fizičkog napada ili izazivanja tuče, zlostavljanja ili fizičkog napada su pravno relevantne i one moraju da budu adekvatno tekstualno opisane prilikom činjenične identifikacije prekršaja.

Uvidom u citiranu pravnu normu zaključujemo da zakonodavac propisuje i posljedicu, koja se ispoljava u narušavanju javnog reda i mira. Takođe, zakonodavac kao uslov za postojanje navedenih prekršaja predviđa da su isti izvršeni na javnom mjestu. To dalje znači da je prilikom činjenične identifikacije prekršaja neophodno imati u vidu zakonsko određenje pojma javno mjesto. Zakonodavac ne propisuje posebne uslove za vrijeme izvršenja prekršaja, niti uslove kažnjivosti.

Članom 3 Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona propisano je: „Javnim mjestom u smislu ovog zakona smatra se mjesto na kojem je slobodan pristup neodređenom broju lica bez uslova (ulica, trg, javni put, park, pristanište, izletišta, čekaonica, ugostiteljska, trgovačka i zanatska radnja i sl.) ili pod određenim uslovom (sportski stadion, igralište, sredstvo javnog prevoza, prostorija državnog organa, kino-dvorana, pozorišna ili koncertna sala, izložbena prostorija i sl.), kao i drugo mjesto koje u određenom periodu služi za ovakvu svrhu (zemljište ili prostorija u kojoj se održava javni skup, takmičenje i sl.).

Smatraće se da je prekršaj iz ovog zakona izvršen na javnom mjestu i kada je radnja izvršena na mjestu koje se u smislu stava (1) ovog člana ne smatra javnim mjestom, ako je to mjesto dostupno pogledu sa javnog mjesta (balkon, terasa, hodnik, stepenište, dvorište i sl.) ili ako je posljedica nastupila na javnom mjestu.

Izvršilac će se kazniti i u slučaju kada je prekršaj protiv javnog reda i mira izvršen u zajedničkoj prostoriji (dvorište, stubište, podrum, šupa, tavan i sl.) stambene zgrade u kojoj je nastanjeno više stanara kada je u te prostorije omogućen

pristup i licima koji ne stanuju u toj zgradi.“

Imajući u vidu bitna obilježja prekršaja i određenje pojma javno mjesto, ponudićemo nekoliko različitih činjeničnih opisa razmatranih prekršaja, u kojima će na drugačiji način biti definisano mjesto izvršenja.

Primjer za fizički napad: „Okrivljeni N.N. je dana 17.07.2022. godine u 17.00 časova u Bihaću, u ulici Alekse Šantića, na autobuskom stajalištu, u prisustvu većeg broja građana, bez ikakvog povoda upotrebom vlastite fizičke snage uhvatio objema rukama za vrat oštećenog B.B., nakon čega mu je otvorenom šakom desne ruke zadao udarac u predjelu lica, čime je narušio javni red i mir izazivajući kod oštećenog fizičku bol strah a kod prisutnih građana nespokoj i strah za svoju bezbjednost.“

Primjer za zlostavljanje: „Okrivljeni N.N. je dana 17.07.2022. godine u 18.20 časova u Bihaću, u ulici Alekse Šantića, na prvom spratu terase stambene zgrade broj 1, koja je dostupna pogledu sa javnog mjesta, ulice Alekse Šantića, oštećenog B.B. izgovorio riječi: „Ne pomjeraj se sa tog mjesta, ima da me slušaš, ja sam ti gazda!“ Pri tome je oštećenu desnom rukom držao i vukao za kosu onemogućivši joj da ustane sa stolice na kojoj je sjedila, čime je oštećenu stavio u podređeni položaj ne dopuštajući joj da napusti mjesto gdje se nalazila i omalovažio je njeno ljudsko dostojanstvo. Ovakvim postupkom je narušio javni red i mir kao usklađeno stanje međusobnih odnosa građana, a kod prisutnih građana koji su se kretali ulicom Alekse Šantića izazvao nespokojstvo i uznemirenost.“

Primjer za izazivanje fizičkog napada: „Okrivljeni N.N je dana 17.07.2022. godine u 19.20 časova u Bihaću, u ulici Alekse Šantića, u zajedničkom dvorištu stambene zgrade broj 1 kojem je omogućen pristup lica koja ne stanuju u stambenoj zgradi i u koje se može ući iz ulice Alekse Šantića, verbalnim putem podstakao D.D. da fizički napadne oštećenog M.M. To je učinio tako što mu je rekao da je oštećeni za njega prije dva dana u kafani „Kod Cezara“ govorio da je prostak i budala i da treba da mu se osveti za takvo ponašanje, nakon čega je D.D, podstaknut riječima N.N. isto več u kafani „Kod Cezara“ u ulici X.Y. u 20.00 časova prišao oštećenom M.M., objema rukama ga gurnuo na sto i udario pesnicom u predjelu lica. Ovakvim postupkom okrivljeni N.N. narušio je javni red i mir tako što je izazvao fizički napad D.D na N.N., uticao na narušavanje njihovih međusobnih odnosa i uznemirenost građana koji su se to več nalazili u kafani.“

Navešćemo primjer kada je posljedica nastupila na javnom mjestu, a prekršaj izvršen na mjestu koje u uobičajenom smislu nije javno mjesto, a vezano za prekršaj iz stava 3 člana 7 Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona („Ko na javnom mjestu narušava javni red i mir naročito drskim ponašanjem ili na drugi način (bacanjem ili lomljenjem flaša, čaša ili drugih predmeta i sl.) uznemirava građane ili ugrožava njihovu sigurnost“): „Okrivljeni B.B. je u hodniku prizemlja stambene zgrade u Bihaću, u ulici X.Y. broj 22, koji nije dostupan pogledu sa javnog

mjesta, bacao prazne flaše od piva na pod i polomio ih, a polomio je jednu drvenu stolicu o zid. Pri tome, glasno je izgovorio riječi: „Dokle ćete se više skupljati ispred te prodavnice, bježite odatle dok vam ja nisam došao sa motkom da vas otjeram!“ Na taj način je je uznemirio oštećene M.J., V.G. i S.A. koji su čekali u redu ispred prodavnice „XX“ u ulici X.Y. i ugrozio njihovu sigurnost izazivanjem osećaja straha za svoju bezbjednost.“

Iz navedenih primjera jasno je uočljivo da opis radnje izvršenja odgovara načinu na koji su u pravnoj normi definisani pojmovi fizički napad, zlostavljanje, izazivanje fizičkog napada, naročito drsko ili drugo slično ponašanje. Činjenice konkretnih životih događaja su opisane na način da tekstualni opis odgovara pravnim obilježjima bića prekršaja, što znači da je činjenični opis radnje izvršenja prekršaja pravno relevantan, a navedeno je i vrijeme izvršenja prekršaja. Primjetno je da je u svakom primjeru opisana posljedica prekršaja, ukazano na uzročnu vezu između radnje i posljedice, a posebno je značajno ukazati da je bilo neophodno tekstualno opisati zašto se mjesto na kojem je prekršaj izvršen smatra javnim mjestom, u smislu člana 3 stav 1, 2 i 3 Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona. U vezi sa iznijetim, dâ se zaključiti da u svakom od navedenih primjera postoji podudarnost između činjenica konkretnog slučaja i pravnih obilježja prekršaja, odnosno da postoji pravni silogizam.

Što se tiče tehnike tekstualnog opisa konkretnog događaja, u primjerima su korišćena dva načina. Kompletan događaj moguće je opisati u neprekinutom nizu, u jednoj rečenici, kao što je učinjeno u prvom primjeru. U ostalim primjerima predmetni događaj je opisan u nekoliko rečenica, što je svakako preglednije. Bitno je ponoviti da tekstualni opis prekršaja treba da bude sažet, jasan i bez nepotrebnih detalja. Potrebno je fokusirati se na bitna obilježja prekršaja i na taj način, korišćenjem razumljivih izraza i jasnim i preglednim stilom, opisati konkretan događaj.

U pojedinim slučajevima, kao što je već ukazano, radnja izvršenja prekršaja nije određena ili nije precizno određena od strane zakonodavca. Naime, ponekad značenje nekog pojma koji čini bitno obilježje prekršaja nije definisano od strane zakonodavca, čime je subjektima koji primjenjuju propis ostavljeno da taj pojam protumače u njegovom uobičajenom, životnom smislu, a zatim činjenice konkretnog događaja tekstualno opišu tako da odgovaraju pravnim obilježjima prekršaja.

Analiziraćemo prekršaj iz člana 11 Zakona o javnom redu i miru Republike Srpske, pod nazivom „Ugrožavanje bezbjednosti prijetnjom napada na život, tijelo ili imovinu“:

„Ko ugrožava bezbjednost ili izaziva osjećanje ugroženosti drugog prijetnjom da će napasti na njegov život, tijelo ili imovinu ili život, tijelo ili imovinu njemu bliskog lica, kazniće se novčanom kaznom od 300,00 KM do 900,00 KM ili kaznom zatvora do 30 dana.“

Kod ovog prekršaja radnja izvršenja je definisana kao prijetnja. Zakonodavac u materijalnim odredbama zakona nije definisao šta se smatra prijetnjom, ali iz opisa prekršaja proizilazi da prijetnja mora biti usmjerena na napad na život, tijelo, imovinu određenog ili njemu bliskog lica. Posljedica se ispoljava u ugrožavanju zaštićenog dobra – bezbjednosti i sigurnosti osnovnih ljudskih vrijednosti: života, tijela i imovine, i to kao konkretna opasnost usmjerena ka tačno određenom licu, koje ima svojstvo oštećenog. Mjesto izvršenja prekršaja može biti bilo koje mjesto, dakle, nije neophodno da se radi o javnom mjestu. Ne postoje posebni uslovi za vrijeme izvršenja prekršaja, niti posebni uslovi kažnjivosti.

U opisu radnje izvršenja prekršaja mora se precizirati u čemu se manifestovala prijetnja: da li u verbalnom izražavanju preteće sadržine („Okrivljeni N.N. je oštećenom A.B. izgovorio riječi: „Polomiću ti vilicu, polupaću ti auto, ubiću te“) ili u konkludentnim radnjama („...jer je M.M., držeći u rukama bejzbol palicu prišao automobilu oštećenog V.V., prisionio bejzbol palicu na vozačevo staklo pokazujući drugom rukom oštećenom stisnutu pesnicu, a nakon toga je bejzbol palicom mahao u blizini retrovizora, ispoljavajući agresivne pokrete tijela i gestikulirajući rukama u pravcu oštećenog...“).

Zatim, nužno je opisati i nastupanje posljedice: („...usled čega je oštećeni V.V. osjetio strah plašeći se da će okrivljeni polupati njegov automobil, čime je kod njega izazivao osjećanje ugroženosti u pogledu svoje imovine i ugroženost njegove bezbjednosti jer nije smio da priđe automobilu zbog agresivnog ponašanja oštećenog koji je mahao bejzbol palicom...“).

Članom 3 stav 1 tačka 1 Zakona o javnom redu i miru Tuzlanskog kantona propisan je sljedeći prekršaj „Ko na javnom mjestu narušava javni red i mir svađom, vikom ili drskim ponašanjem“: Na ovom mjestu prvo bi trebalo ukazati da pomenuti Zakon ne definiše pojam „svađa“. Međutim, u članu 2 stav 1 tačka 1 Zakona je navedeno: „Pod javnim redom i mirom podrazumijevaju se postupci i ponašanja građana pojedinačno i u njihovim međusobnim odnosima, a koja su u skladu sa pravilima ponašanja o normalnom načinu života“. Za opisivanje narušavanja javnog reda i mira kao posljedice pojedinih prekršaja propisanih ovim Zakonom, može se iskoristiti pomenuta definicija, pa bi jedan od mogućih činjeničnih opisa prekršaja a koji se odnosi na svađu kao prekršaj, glasio: „Tako što su se dana 12.03.2022. godine u Tuzli, u ulici X.Y. verbalno sukobili i jedan drugom povišenim tonom izgovorali nepristojne riječi, tako što je M.M. rekao N.N. da je neobrazovan i dijete jer nije u stanju da shvati o čemu mu govori, dok je N.N. odgovorio M.M. da on nije u stanju da razumije najprostije stvari o kojima pričaju i kao da nije išao u školu. Na ovaj način, svojim ponašanjem su narušili normalan odnos između građana koji bi trebalo da se zasniva na međusobnom poštovanju i uvažavanju, uznemirili prisutne građane J.J., M.I. i S.T., ugrozili njihovo spokojstvo i tako narušili javni red i mir“.

Može se zaključiti da je radnja izvršenja ovog prekršaja tekstualno opisana na

način da je uočljivo da je između navedenih lica došlo do svađe, u svakodnevnom, životnom smislu.

Iz svih navedenih primjera proizilazi da tekstualni opis elemenata činjenične identifikacije prekršaja odgovara zakonskim pojmovima koji čine obilježja prekršaja, ne samo u slučaju kada su ti pojmovi definisani pravnom normom već i u slučaju kada nisu, ali sa životog stanovišta opisane radnje odgovaraju zakonskom pojmu, pri čemu je ukazano na uzročnu vezu između preduzete radnje i nastupjele posljedice.

5

PRIMJERI NEPRAVILNE I PRAVILNE ČINJENIČNE IDENTIFIKACIJE PREKRŠAJA

U ovom dijelu smjernica navešćemo jednostavne primjere nepravilne i pravilne činjenične identifikacije prekršaja iz oblasti prava na slobodu mišljenja i izražavanja, slobodu mirnog (javnog) okupljanja i slobodu kretanja.

5.1. Sloboda mišljenja i izražavanja

Već citirani prekršaj iz člana 8 Zakona o javnom redu i miru Hercegbosanke županije glasi: „Tko na javnom mjestu vrijeđa ili omalovažava moralna, vjerska ili nacionalna osjećanja građana, ističe razlike u rasi, spolu, spolnom opredjeljenju, jeziku, naobrazbi, društvenom položaju ili socijalnom porijeklu i time stvara nemir, neraspoloženje i uznemirenost, te narušava osobnost i dostojanstvo osobe, kaznit će se novčanom kaznom od 300,00 do 600,00 KM.“

Nepravilna činjenična identifikacija prekršaja: „...Što je M.M. dana 17.07.2022. godine, na javnom mjestu, u ulici Kneza Branimira vrijeđao nacionalno osjećanje oštećenog S.S.“

Anomalije u činjeničnom opisu prekršaja ispoljavaju se u sljedećim nedostacima: a) nije precizirano mjesto izvršenja prekršaja jer je navedena samo ulica; b) nije opisana radnja izvršenja prekršaja jer nije precizirano na koji način se ispoljilo vrijeđanje; c) nije navedena posljedica prekršaja čije se nastupanje zahtijeva za postojanje prekršaja.

Pravilna činjenična identifikacija prekršaja: „...Što je M.M. dana 17.07.2022. godine, na javnom mjestu, u Mostaru u ulici Kneza Branimira vrijeđao nacionalno osjećanje oštećenog S.S. tako što mu je u prisustvu većeg broja građana izgovorio riječi: „Ti si prljavi i neobrazovani Albanac i treba te protjerati odavde“ čime je kod oštećenog stvorio uznemirenost i narušio njegovo dostojanstvo.“

5.2. Sloboda mirnog okupljanja

Već citirana odredba člana 27 stav 1 tačka e) Zakona o javnom okupljanju Unsko-sanskog kantona propisuje: „Novčanom kaznom od 3.000,00 KM do 9.000,00 KM će se kazniti za prekršaj pravno lice, organizator javnog okupljanja, ako održava mirno okupljanje i javni protest na mjestima na kojima se ne smije održavati (član 10)“.

Nepravilna činjenična identifikacija prekršaja: „...jer je pravno lice XX kao organizator javnog okupljanja održalo dana 10.09.2022. godine, u periodu od 10.00 do 12.00 časova u opštini Bihać javni protest na mjestu na kojem se nije smio održati“.

Anomalije u činjeničnom opisu prekršaja ispoljavaju se u sljedećim nedostacima: a) nije precizirano mjesto izvršenja prekršaja jer je navedena samo opština, a ne i konkretno mjesto, s obzirom da opština Bihać sadrži više naseljenih mjesta; b) nije opisana radnja izvršenja prekršaja jer nije precizirano na kojem mjestu je

održan javni protest i zašto je na tom mjestu zabranjeno održati javni protest.⁴¹

Pravilna činjenična identifikacija prekršaja: „...jer je pravno lice XX kao organizator javnog okupljanja održalo dana 10.09.2022. godine, u periodu od 10.00 do 12.00 časova, u opštini Bihać, u Bihaću, u ulici G.G., javni protest na mjestu na kojem se nije smio održati, saobraćajnici na kojoj se odvija šinski saobraćaj s obzirom na to da su okupljeni građani stajali na šinama odakle se nisu pomjerali dok je protest trajao, čime je ugroženo nesmetano odvijanje šinskog saobraćaja“.

5.3. Sloboda kretanja

Članom 7 stav 1 tačka 5 Zakona o javnom redu i miru Unsko-sanskog kantona propisano je da prekršaj čini: “Ko neovlašteno zabrani pristup javnom mjestu ili ne postupi po naredbi ili rješenju državnog organa, kojim se zabranjuje pristup ili zadržavanje na određenom mjestu ili ometa ili omalovažava državni organ, privredno društvo, ili drugo pravno lice koje vrši javno ovlaštenje ili njihovo službeno lice, odnosno odgovorno lice prilikom vršenja ili u vezi sa vršenjem službenih poslova i zadataka, ili ko ne postupi na licu mjesta po zakonitom zahtjevu njihovog službenog lica.“

Nepravilna činjenična identifikacija prekršaja: „...jer je G.G. dana 08.08.2022. godine u 12.00 časova u Bihaću u ulici V.V. pristupio prostorijama udruženja „Osvetnici“.

Anomalije u činjeničnom opisu prekršaja ispoljavaju se u tome što nije navedena radnja izvršenja prekršaja jer iz činjeničnog opisa ne proizilazi protivpravnost radnje. Naime, činjenični opis prekršaja ne odgovara zakonskim obilježjima prekršaja jer nije navedeno da nije postupljeno po naredbi ili rješenju državnog organa, kojim se zabranjuje pristup ili zadržavanje na određenom mjestu.

Pravilna činjenična identifikacija prekršaja: „...jer je G.G. dana 08.08.2022. godine u 12.00 časova u Bihaću u ulici V.V. pristupio prostorijama udruženja „Osvetnici“, čime je postupio suprotno rješenju državnog organa, Policijske stanice Bihać broj 152/22 od 06.08.2022. godine kojim je zabranjen pristup građanima prostorijama navedenog udruženja“.

41 Odredbom člana 10 stav 1 tačka d) navedenog Zakona propisano je da se mirno okupljanje i javni protest ne mogu održati na magistralnim i regionalnim putevima i saobraćajnicama na kojima se odvija šinski saobraćaj, na takav način kojim se ugrožava nesmetano odvijanje saobraćaja.

6

REZIME

Izloženi metodološki postupak činjenične identifikacije prekršaja u kratkim, suštinskim crtama, izgledao bi ovako:

1. *Identifikacija činjeničnog stanja utvrđenog operativnim radom.* Davanje odgovora na zlatna pitanja kriminalistike;

2. *Konsultacija i pronalaženje propisa pod koje se može podvesti činjenično stanje.* U ovom dijelu procesa razmatra se koji pravni propis (zakon, podzakonski akt) bi trebalo primijeniti;

3. *Analiza pravnih obilježja prekršaja za koji se pretpostavlja da se odnosi na konkretno činjenično stanje.* Utvrđivanje na koji način pravni propis definiše ili određuje pravne pojmove značajne za činjenično stanje konkretnog slučaja, ili to ne čini;

4. *Analiza utvrđenih bitnih činjenica konkretnog slučaja upoređivanjem sa pravnom normom kojom je propisan prekršaj.* Davanje odgovora na pitanje: „Da li ono što se desilo može da se podvede pod obilježja prekršaja predviđena pravnom normom?“;

5. *Utvrđivanje podudarnosti između činjenica konkretnog događaja i uslova koje predviđa pravna norma za postojanje određenog prekršaja.* Na primjer, da li fizički napad koji se dogodio u stvarnosti odgovara pravnom pojmu fizičkog napada kako je on definisan u Zakonu. Ukoliko određeni pojam nije definisan pravnom normom a čini obilježje radnje izvršenja prekršaja utvrditi da li činjenice konkretnog događaja mogu da se podvedu pod predviđenu radnju izvršenja prekršaja u svakodnevnom, životnom smislu. Zatim, da li su ostvareni uslovi koje pravna norma zahtijeva u pogledu vremena i mjesta izvršenja prekršaja, posljedice prekršaja, uzročne veze, uslova kažnjivosti i drugih posebnih uslova koje pravna norma propisuje za predmetni prekršaj. Zaključak da postoji potrebno poklapanje, tj. pravni silogizam jeste osnov za procesuiranje učinioca prekršaja. Ukoliko ovakvog zaključka nema, konstatovati da nisu ostvarena pravna obilježja prekršaja;

6. *Tekstualni opis – činjenična identifikacija prekršaja u prekršajnom nalogu ili zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka;*

6.1. *Opisati vrijeme i mjesto izvršenja prekršaja na pravno relevantan način.* Ukoliko postoje posebni uslovi koje pravna norma nameće za vrijeme i mjesto izvršenja prekršaja, činjenični opis upodobiti zahtjevima iz pravne norme. Ispitivanje da li je proces identifikacije vremena i mjesta izvršenja prekršaja adekvatno sproveden može se utvrditi davanjem odgovora na sljedeća pitanja: „Da li su vrijeme i mjesto izvršenja prekršaja jasno određeni ili određivi u tekstualnom opisu i u skladu sa zahtjevima koje pravna norma propisuje u pogledu ovih elemenata?“;

6.2. *Opisati radnju izvršenja prekršaja.* Posebno obratiti pažnju da opisivanje radnje izvršenja prekršaja (konkretnih radnji činjenja ili nečinjenja) mora odgovarati pravnim pojmovima koje pravna norma zahtijeva za određenu prekršajno-

pravno relevantnu radnju izvršenja. Dakle, pravno relevantan je samo onaj tekstualni opis radnje izvršenja prekršaja iz kojeg su jasno vidljivi svi bitni elementi koje pravna norma predviđa za postojanje prekršaja. Kao pokazatelj uspješnosti ove aktivnosti jeste potvrđan odgovor na pitanje: „Da li iz tekstualnog opisa radnje izvršenja proizilazi da je u stvarnom životu preduzeta radnja koja odgovara pravnom određenju ili pravnoj definiciji radnje izvršenja, kako je ona predviđena u pravnom propisu?“;

6.3. *Opisati posljedicu prekršaja.* Ukoliko je posljedica prekršaja predviđena propisom, ona se mora adekvatno tekstualno opisati tako da je iz opisa vidljivo da je do posljedice zaista i došlo, odnosno, da se ona objektivizovala u stvarnom svijetu. Navesti objekat radnje, tj. definisati oštećeno lice ili navesti materijalne objekte na kojima je nastupila šteta. Putokaz za ovaj proces jeste davanje odgovora na pitanje: „Da li iz tekstualnog opisa posljedice proizilazi pravno određenje posljedice iz pravne norme?“;

6.4. *Opisati uzročnu vezu između radnje izvršenja i posljedice.* Iz tekstualnog opisa mora biti jasno vidljivo postojanje uzročne veze. Potrebno je odgovoriti na pitanje: „Da li je opisana radnja izvršenja prekršaja dovedena u vezu sa nastupjelom posljedicom?“;

6.5. *Opisati uslove kažnjivosti ukoliko se isti zahtijevaju pravnom normom.* Činjenice koje su van bića prekršaja i predstavljaju uslov za njegovo postojanje moraju biti navedene u tekstualnom opisu prekršaja jer bez njihovog navođenja nisu ispunjeni uslovi za postojanje prekršaja. Pitanje koje može pomoći u identifikaciji objektivnog uslova inkriminacije jeste: „Da li pravna norma zahtijeva postojanje određenih činjenica koje su van bića prekršaja, a bez čijeg postojanja prekršaj ne bi postojao?“;

7. *Pravno kvalifikovati prekršaj.* Navesti koji prekršaj se učiniocu stavlja na teret (kaznena odredba) i ukoliko postoji, materijalnu odredbu kojom se pravnom normom propisuje obavezno pravilo ponašanja (dispozicija) koju je učinilac prekršio.

7

ZAKLJUČAK

Činjenična identifikacija prekršaja u prekršajnom nalogu ili zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka je ključni uslov adekvatnog procesuiranja učiniooca prekršaja. Uz navedeni metodološki pristup i objašnjenja moguće je sagledati koje uslove mora da ispuni činjenična identifikacija prekršaja da bi bila pravno valjana. Sagledavanjem suštine navedenog procesa i usvajanjem potrebnih znanja i vještina, stečeno znanje se lako može primijeniti na činjeničnu identifikaciju bilo kog prekršaja. Naravno, za uspješnost procesuiranja učiniooca prekršaja nužno je i da policija obezbijedi dokaznu potkrepljenost optužnog akta i svojim aktivnostima u toku prekršajnog postupka, kao ovlašćeni tužilac, realizuje teret dokazivanja.

LITERATURA

Vrhovšek, M. (2010). *Komentar Zakona o prekršajima sa obrascima i registrom pojmova*. Beograd: Poslovni biro.

Đuričić, M., Bejatović, G. (2015). *Prekršajno pravo*. Novi Sad: Privredna akademija.

Ivanović, A. R. (2021). *Studija mapiranja institucionalnog kršenja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini*. Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment. Pravni fakultet u Lukavici i Asocijacija za demokratske inicijative.

Jeličić, M. (2016). *Obrazloženje krivične presude kao elemenat prava na pravično suđenje*. Doktorska disertacija. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Jeličić, M. (2018). *Prekršajna pravna funkcija policije*. Beograd: Bezbednost, br. 1.

Jeličić, M. (2018). *Činjenična identifikacija prekršaja*. Beograd: NBP Žurnal za kriminalistiku i pravo. br. 2.

Lukić, R. D., Košutić, B. (2003). *Uvod u pravo*. Beograd: Službeni list SCG.

Milojević, S. (2009). *Osnovi policijske taktike*. Beograd: Kriminalističko policijska akademija.

Miletić, S., Jugović, S. (2016). *Pravo unutrašnjih poslova*. Beograd: Kriminalističko policijska akademija.

Subošić, D. (2010). *Organizacija i poslovi policije*. Beograd: Kriminalističko policijska akademija.

Stojanović, Z. (2016). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Službeni glasnik.

Tasić, Đ. (1941). *Uvod u pravne nauke*. Beograd.

Ćorović, E. (2021). *Osnovi prekršajnog prava Crne Gore*. Podgorica: Fakultet pravnih nauka.

Čavoški, K. (1999). *Uvod u pravo I: Osnovni pojmovi i državni oblici*. Beograd: Draganić.

Čavoški, K., Vasić, R., (2011). *Uvod u pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Šušnjara, M., (2012). *Vrijeme izvršenja prekršaja*. Bilten Vrhovnog kasacionog suda br. 2. Beograd: Intermeks.

